

KRONIKA ZBRASLAVSKÁ.

PŘEKLAD

JANA V. NOVÁKA

ÚVODEM A POZNÁMKAMI PROVÁZÍ

VÁCLAV NOVOTNÝ.

V PRAZE, 1905.

NÁKLADEM NADÁNÍ FRANTIŠKA PALACKÉHO.

pádu tohoto mladistvého krále přihodilo se Zbraslavi, rozvláčné 1306 bylo by pověděti nebo napsati.

Uštknutím smrti statečný rod králův

Takto jest přemožen, potomek mužský žádný nezůstal.

Jen svazky pohlaví ženského zůstaly;

Odtud smutný nápěv pěj, osiřelý lide Český.

Hle, nyní sklíčen leží, smrtí přemožen král tento,

Běda, přirozený, nedostane se tobě nikdy takového krále.

Království, právem lkáš, protože hle, králů Českých

Sedmi jsi zbaveno a tak bídně ovdovělos.

Je to skutečnost smutná, sedmý tento král poslední,

Při němž přirozenost všemu lidu oblíbiti se slibující

Takto jest zničena, bédováním veškeren lid naplněn.

Ženicha nevěsta nemá, po němž nyní dospělá schne

Země Česká, trpící rozmnožení zlého.

Zabit pak byl tento slavný král Uherský, Český a Polský léta Páně 1306 dne 4. srpna v osmnáctém roce věku svého, ^{4. Aug.} jehož duše v pokoji věčném a sídle nadvězdném s andělskými obyvateli šťastně nechť odpočívá. Pochován pak jest v Olomouci ve větším chrámě před hlavním oltářem. Nikomu však není pochybno, že též on na Zbraslavi byl by pochován býval, kdyby po obdržení ran byl mohl něco promluvíti a pohřeb si vyvoliti. Neboť často dříve byl říkal, že nikde nechce býti pohřben nežli na Zbraslavi.¹³⁾

Kapitola LXXXV.

Jak Rudolf, vévoda Rakouský, syn Albrechta, krále Římského, zvolen byl za krále Českého léta Páně 1306.¹⁴⁾

Když vyhynulo urozené símě mužského rodu slavných králů Českých, odtud království přirozeného pána jsouc zbaveno

¹³⁾ Václav III. byl péčí sestry své Elišky později skutečně na Zbraslav přenesen, a to dne 3. října 1326, o čemž naše kronika vypravuje v knize II., kap. XVII.

LXXXV. ¹⁴⁾ O volbě Rudolfově jedná Horčíčka, Herzog Rudolf III. von Oesterreich Einsetzung zum Könige von Böhmen i. J. 1306. MVDG. XVII., str. 186 n.; některé jeho mylné názory opravují díla od nás v dalších poznámkách citovaná.

1306 o krále jiného si odjinud bohužel nuceno bylo žebrati, jakoli nedávno před tím, záříc v jasné slávě, i správu cizích království si obyčejně osobovalo. Ó jak záhubná proměna a žádostná opuštěnost! O jak náhle kterýkoli na křehkých základech spočívající vrehol důstojnosti na tomto světě se shroutl! Když tedy zabít byl Václav, sedmý král Český, v květu mládí svého, učiněno svolání obecné tak pánů a rytířů, jako měšťanův o volbu krále jiného k oktávu Nanebevzetí do Prahy, o kteréž lhutě neshodou hlasův a růzností oblíby překažena byla svornost volby.²⁾ Neboť někteří mezi voliči obrátili hlasy své na Rudolfa, vévodu Rakouského, syna Albrechta, krále Římského, jiní na Jindřicha, vévodu Korutanského, jenž tehdy osobně byl přítomen, většina však lidí, ale nikoli rozumnějších, žádala si za krále a volila Jindřicha, vévodu Korutanského, proto, že starší dceru královskou měl za choť, protože lid pošetilý neví, čeho žádá, a neví, jaký jest [ten], jehož volí; předkládají se v jeho prospěch listiny císařské³⁾: jestliže by některý z králů Českých bez potomstva mužského vykročil z tohoto života, dcera témuž právu v království že se má těšiti jako syn, aby někdy dravost smrti nepřetrhla pásma rodu královského. Přízeň obecného lidu tedy vzbudila pokřik a žádala, by Jindřich, vévoda Korutanský, volbou stal se králem Českým. Rozvala však rozumnějších a starších neklonila uši k lomozu křiku lidového, nýbrž zamýšlela učiniti něco jiného, co tehdy zdálo se užitečnějším. Dále Albrecht, král Římský, slyše, že zemřel Václav, král Český, syn sestry jeho, sebrav vojsko k zemi České se blížil a tvrdil, že Rudolf, syn jeho, vévoda Rakouský, musí býti za krále zvolen, a skrze slavnostní posly o to, aby se to provedlo, usiloval. Týmž způsobem též Rudolf, vévoda Rakouský, převzav posly otcovy, s ozbrojenci ku království Českému se blížil. A tak přišel král Albrecht od západu, syn od východu, onen

²⁾ Politické strany ličí Palacký II., 1. str. 311 n.; o právních otázkách s volbou souvisejících srovn. Bachmann 716 n., 387, 448 a Exkurs II. a III., str. 877 n., a proti němu Novotný str. 69; Goll, K výkladu privilegia Fridřicha II., VUSp. 1903.

³⁾ Že tyto listiny byly podvrženy, dokazuje Palacký na uv. m. 813, pozn. 357, a uznává se po něm obecně.

u města Loun,⁴⁾ tento u Jihlavy položil se táborem, a svorní (1306) v úmyslu se vši bedlivostí oba pracovali o království. Vědouce tedy někteří z pánů, jakož i měšťanů, že otec jest velmi mocný a syn jeho, vévoda Rakouský, moudrý a spravedlivý, tohoto Rudolfa, vévodu Rakouského, zvolili za krále Českého. Vida pak to vévoda Korutanský, že by neprospěl, tajně z Prahy zároveň s paní Annou, chotí svou, uprchl, a prošeď skrze Bavorsy, navrátil se do země své, odkud byl přišel.⁵⁾ A poněvadž se o něm myslilo, že má při sobě vlastnosti, jež králům se hodí, lid obecný útekem jeho obecně byl znepokojen, urozená panna Eliška, dcera krále Václava, pro odchod švagra a sestry své z plné důvěry počala tolik naříkati a plakati, že bylo žalostivo na to hleděti, poněvadž od nikoho z lidí nechtěla přijímati útěchy. Neboť se vši touhou ráda byla by viděla, aby Jindřich, vévoda Korutanský, zároveň se sestrou její království byl nabyt. To tehdy za dobré a užitečné sobě i království pokládala, ale později zkusila opak, jakož i ostatní. Rudolf tedy zvolen byv za krále Českého, města a hrady některé pánům některým odevzdal⁶⁾ a měšťanům dary rozdělil; jakož před zvolením svým jednomu každému byl slíbil, tak nyní daroval. Neboť byli někteří tak ze šlechty, jako z měšťanstva, kteří volili tohoto Rudolfa z ohledu na strach a na dar, jakkoli byl ku králování způsobilý. Posléze tento Rudolf zároveň s otcem svým okolo svátku Narození blahoslavené Panny do Prahy vešel,⁷⁾ také paní Alžbětu, vdovu po panu Václavovi starším, manželstvím si spojil, jakož byl dříve přislíbil, nežli byl zvolen. Kniže tento zajisté hned na počátku králování svého zasazoval se o prospěch obecný, bylť

⁴⁾ Albrecht byl v Lounech 8. října 1306 (Reg. II., č. 2109 a 2110), syn jeho Rudolf již 1. října stál před Frahou (tamže č. 2106) a 3. října byl již v Praze (č. 2108).

⁵⁾ Podobně líčí události Jan z Viktringu (Böhmer FRG. I., 350).

⁶⁾ Některé listiny o odměnách českých pánů strany Rudolfovy v Reg. II., č. 2106, 2108—10.

⁷⁾ V datu jest patrně omyl; narození panny Marie připadá na 8. září, Rudolf byl v Praze teprve počátkem října, Albrechta pak vidíme v Praze teprve 22. října (Reg. II., č. 2111); správnější datum snátku Rudolfa s Alžbětou udává Chron. Sanpetrinum (vyd. Stübel, G. Q. der Provinz Sachsen, I., str. 147), že totiž snátek slaven okolo svátku sv. Havla (16. října).

1306 opravdu člověkem, vyznačeným rozličnými dary etností a milostí. Jal se tedy hned usilovati o zaplacení dluhů,⁸⁾ jež po sobě předchůdcové jeho, králové Čeští, byli zůstavili, a z urbury a fisku královského věřitelům platiti každého jednotlivého týdne tisíc hřiven; v tomto vypláčení pokračoval až do smrti. Víno, obilí, olej a vše ostatní potřebě a dvoru královskému příhodné a nutné dal si dovážeti z Rakous, tak že královská jeho družina požívala všech rozkoší a potřebami hojně oplývala. Takové pak opatrnosti nerozum některých měšťanů Pražských nepřál a duchem urážlivým častěji krále tohoto jmenoval obstaravatelem zboží. Neboť nebylo jim dáno shůry, aby se byli tehdy spokojili přítomným dobrem a předvídali budoucí jeho zkázu z neštěstí jim nastávajícího. Také někteří šlechticové z království, totiž Bavor ze Strakonice,⁹⁾ Vilém Zajíc,¹⁰⁾ Ojír¹¹⁾ a někteří jiní z Plzenska¹²⁾ veřejně se stavěli proti králi Rudolfovi a přidrželi se Jindřicha, vévody Korutanského, který byl uprchl, pročež následkem toho království přemnoho škod působili. Král pak tento, pravý milovník spravedlnosti a míru, urážek těchto šlechticů nikterak nepřehlížel, ale v samém létě sebral vojsko a mužně dorážel na tyto šlechtice a je porážel. Nikterak však moci tohoto krále síly pánů oněch odolati nemohly, ale někteří opustivše hrady, v něž důvěru měli, ode tváře královny mnohonásobně utíkali. Když posléze Bavora ze Strakonice nutíci moc dohnala, aby milosti královny vyhledával, také zpupnost jiných králem pokořena byla, tu krále samého prudká nemoc se zmocnila, následkem níž, když s vojskem

⁸⁾ To potvrzuje se také listinnými doklady (srov. Reg. II., č. 2120).

⁹⁾ Podle vyšetření Emlerova (FRB. IV., 111., pozn. 1.) byl od r. 1289 purkrabím na Zvíkově.

¹⁰⁾ Vilém Zajíc z Valdeka, později podkomoří a maršálek, osoba v dějinách českých velmi známá; s ním také později nejednou se setkáme. O jeho smrti r. 1319 vypravuje se v knize II., kap. IX.

¹¹⁾ Palocký II., 1., str. 316 má za to, že se zde mění Ojír z Lomnice, ale ten od r. 1293 již se nepřipomíná, a zdá se, že tou dobou byl již mrtev; nelze tedy bezpečně říci, kterého rodu byl Ojír zde zmíněný (srov. Horčíčka na uv. m. str. 196—7, pozn. 8.).

¹²⁾ V originále stojí „de Pilsna“, což by také mohlo znamenati „z Plzně“, že však nutno mysliti na šlechtice z Plzenska (ne na měšťany Plzenské, ukázal již Palocký na uv. m. 316, Bachmann 719, pozn. 2.

ležel blízko města Horažďovic, vešel do tohoto města¹³⁾ a tam 1307 stonaje na lože ulehl. Vida pak král Rudolf, že obtíže nemoci jeho přibývá a že do Prahy dojíti snad nebude moci, posly své poslal a povolal k sobě pány opaty Heidenricha Sedleckého a Konráda Zbraslavského, jež zvláštní láskou miloval. Zamýšlel u přítomnosti jejich závěť slavnostní vykonati a některé zbožné skutky, které dávno v srdci svém byl usmyslil a dříve s těmi opaty smluvil, ve skutek uvéstí, aby milosti Boží snáze mohl dosíci. Když pak řečení opatové ku králi přišli a s ním velmi málo slov promluvili, téhož dne nedlouho po jejich příchodu král, pozbývaje sil, dospívaje ku poslední hodině, ducha Bohu odevzdal a šťastně v Pánu zesnul. Zemřel tedy léta 1307 dne 3. července¹⁴⁾ v prvním roce svého kra- Jul. 3. lování. Záněho dědice po sobě nezůstavil, nýbrž zemřel bezdětek, neboť choť svou neplný jeden rok měl, totiž po ten čas, co kraloval. Než poněvadž choť své Alžbětě dřívější král Václav dvacet tisíc hřiven byl odkázal, on podobně dvacet tisíc hřiven jménem závěti určil, ve kterýchžto čtyřiceti tisících řečená paní Alžběta tato města, Hradec, Mýto, Chrudim s některými jinými jako zástavu v držení má. Pochován pak jest v Praze uprostřed hlavního chrámu a zemi odevzdán rukama pana Konráda, opata Zbraslavského, tehdy pohřební slavnosti konajícího.

Téhož roku povstala v Čechách a na Moravě a v sousedství jejich z nedostatku deště veliká suchota zemská, následkem níž zašlo veškeré símě tak zimní, jako letní, i stromy tak ovocné, jak lesní hynuly a postrádaly ovoce; tak krutý rozmohl se hlad, že si z rozličných bylin zemských, přirozenosti lidské neobvyklých, největší potřeba chudých a smrtelná nouze, jakkoli dovedla, výživu způsobovala.

¹³⁾ Listina Rudolfova ze dne 4. července 1307 (Reg. II., č. 2133) jest datována „vor Horawitz“, což přimělo Palackého k domněnce, že Rudolf při obléhání onemocněl a teprv umírající do města donesen; proti tomu zprávu naši hájí Bachmann str. 720, pozn. 1., asi právem (proč i jiné důvody lze uvéstí).

¹⁴⁾ Toto datum (V. Non. Jul.) jest patrně chybné, ježto ze dne 4. července datována jest ještě jedna listina Rudolfova; proto se nyní všeobecně za úmrtní den jeho přijímá 4. července 1307.